

Häverfuren

2008

Medlemskrift för Värmlands Hembygdsförbund

Nr 3

POST- och BESÖKSADRESS

Treffenbergsvägen 4

652 29 Karlstad

tel/fax: 054-10 15 82

kansliet@hembygdvarmland.se

www.hembygdvarmland.se

Omslaget och bilderna till vänster: "Bröllopsbesvär"
Tema för årets dräktparad på Gammelvala. Foto Marie Söhrman

INNEHÅLL

3 Ordföranden har ordet

Sven Hede

4 Välkomna till höstmötet

Peter Olausson

5 Vad vore hembygdsgården utan nävgröten?

Berit Juhl

6 Rackstads hbf:s stora sommarutställning

Gösta Olofsson

8 Unikt arkivprojekt i Torsby kommun

Berith Sande

10 Allmogeskåp på Säguddens Museum

Majken Magnusson

11 Ikonen och dödsfallen

Peter Olausson

12 Info från förbundet

Styrelsen m. fl.

13 Konsten att arkivera

Peter Olausson

14 På vandring i Selma Lagerlöfs spår

Peter Olausson om tidningen Östemtingen

15 En titt på Filipstads bergslag

Elisabeth Thorsell

Gåva till Sunne hembygdsförening

Pia Eriksson

Hembygdsförsäkringen

Försäkringskansliet, Anette Johansson och Carolina Svensson

16 Täljstensindustrin i Västra Fågelvik

Sven Emsell

18 Soldattorpets historia

Gösta Olofsson

20 Namn i Nordmark genom tiderna

Elisabeth Thorsell

21 Saga, sägen, sanning...

Moa Jonsson

22 Solør-Värmland Finnkulturförening 50 år

Arne Vannevik

Näverluren

ANSVARIG UTGIVARE

Sven Hede
0570-53020
svenhede@telia.com

REDAKTIONSGRUPP

Berit Juhl
0560-10854
berit.juhl@tyfonmail.se

Peter Olausson
0533-31024
lassevander@hotmail.com

Gösta Olofsson
0570-15882
go.olofsson@telia.com

GRAFISK FORM
KM idé/Kjell Sundström
0565-30320
kjell@km-ide.se
www.km-ide.se

FOTOGRAF
Anges när denne är känd

PRENUMERATION
Helår 100 kr

ANNONSPRISER
1/1 sida 1 500 kr
1/2 sida 750 kr
1/4 sida 380 kr
1/8 sida 190 kr

Färdiga annonser skickas till
kansliet@hembygdvarmland.se

MANUS OCH BILDER

Antal tecken per sida är 3 800, inkl. under-
rubriker, utan bilder. Storlek på digitalabil-
der: 9–22 cm bredd vid 300 ppi, spara i
JPEG-format med liten komprimeringsgrad.
Om du har många bilder är det bättre att
skicka en CD med bilderna sparade som TIF.
Bilder monterade i Word dokument går inte
att använda.

TRYCK

RAMSTRÖMS TRYCKERI, SUNNE 2008

Ordföranden har ordet

Efter allt regnande i augusti får vi hop-
pas på en fin september. Vad jag har
förstått har dock sol och regn varit
synnerligen ojämnt fördelat. Måndagskväl-
len under Gammelvåveckan saknar enligt

dem som varit med länge sitt motstycke. Korsande blixtar utan uppehåll
kombinerat med ett skyfall, som gjorde att besökarna fick vada fram till
sina bilar.

Sommarens aktiviteter ute på hembygdsgårdarna synes ha varit lyckade
med god publiktillströmning. Om närboende kanske stannar hemma vid
tveksamt väder, tycks detta kompenseras av besökande turister. Lyckade
arrangemang tack vare hembygdsvännernas engagemang och kunnande.
Och allt detta utan krav på ekonomisk ersättning! Arbetsgemenskap och
trevlig samvaro är ersättning nog. Kanske sätter vi för stor tilltro till kända
artister.

Nu laddar vi upp för höstens aktiviteter. Speciellt oktober blir inten-
siv för oss hembygdsvänner. Först Hembygdens helg på Nordiska Museet
med planerad bussresa den 11 oktober. Vi bjuder på bussresa till Stock-
holm och inträdet är gratis. Ett fantastiskt tillfälle natt träffa och lyssna
till bl a Henrik Lindström och Dick Harrison. Och sedan kommer vårt
Höstmöte den 25 oktober. Höstmötet ger tillfälle att bese Vikingamu-
seet. Vidare skall vi diskutera utformningen av den tidskrift, som du nu
håller i din hand.

Vi ses och lycka till med fortsatta arrangemang

Sven Hede

Välkomna till höstmöte på Vikingacenter i Nysäter 25 oktober

Av Peter Olausson

Sista helgen i juli, mitt i den riktiga hettan, invigdes Värmlands Vikingacenter i Nysäter med blås från horn, med droppar av mjöd och med visa ord av värmlandsbördiga riksantikvarien Inger Liliequist. Då var det Värmlands Vikingating och det vimlade av vikingar och sentida besökare på ängarna ner mot Byälven, där skeppet Glad av Gillberga var ute på sina roddfärder. I skrivande stund är det mer höstligt och lägret med sina bodar och färggranna tält ligger tämligen öde.

Värmlands Vikingacenter är ett nytillskott på den värmländska kulturarenan och målet för Värmlands Hembygdsförbunds höstmöte lördagen den 25 oktober. Vi som är engagerade i verksamheten på platsen hälsar alla hembygdsvänner hjärtligt välkomna! Vi håller förhandlingar och diskussioner i byggnadens hörsal och äter i den närbelägna bygdegården. Men givetvis vill vi också bjuda på lite andlig spis för alla tillresande. Därför blir det möjligt att få en kort visning såväl av besökscentrets vikingautställning om våra förfäders liv i krig och fred som av Gillberga Hembygdsförenings stora hembygdsmuseum nära marknadsbodarna. Tro't eller ej, Nysäter har åtskilligt att erbjuda som skulle räcka till en heldag i kulturens tecken. Men bodarna, gravhögen, hembygdsgården, Gamla järnhandeln och släktforskningscentrat vid Rättarstugan och Nyströmerud mitt i samhället får bli en annan gång, liksom naturupplevelserna vid det närbelägna Hösåsfjället med sin vidunderliga utsikt ända bort till Kinnekulle.

Trots att vi befinner oss mitt i forntiden – dock i en modern hörsal – är det frågor som avser nuet och framtiden som vi kommer att ägna oss åt vid höstmötet. *Hur skall, för det första, våra stadgar se ut framöver?* På grundval av Sveriges Hembygdsförbunds normalförslag för regionala förbund föreligger nu en version, som kommer att presenteras vid mötet. Stadgarna för Värmlands Hembygdsförbund

har hunnit få grå hår vid det här laget och det är dags att förnya och anpassa skrivningarna efter en ny tid. Säkerligen finns det åtskilliga frågor och många goda synpunkter på förslaget. Här sker presentationen, som följs av en diskussion i smågrupper.

En annan för den värmländska hembygdsrörelsen viktig fråga är vår gemensamma tidskrift *Näverluren*. Den har funnits i ett kvarts sekel och har kommit att betyda mycket för oss

i Hembygds-Värmland: genom en gemensam tidskrift har vi kunnat hålla kontakten och få tips och idéer om hur man gör på andra håll med sommarfesten eller hembygdsboken eller någon annan hjärteangelägenhet.

Men en tidskrift gör sig inte själv. Den säljer sig inte själv heller. Det finns många frågor att ställa sig till detta: hur vill vi att *Näverluren* skall se ut och vad skall den innehålla? Hur skall vi få fram texter och foton? Och, inte minst, hur ser vi till att tidskriften går att finansiera? Allt detta och säkert mycket därtill finns det, för det andra, möjlighet att dryfta tillsammans. Inledningsvis får vi också några glimtar av hur man löst frågan om hembygdstidskriften i andra län/landskap runt om i Sverige.

För det tredje: Värmlands Hembygdsförbund skriver årligen en *verksamhetsplan*, där styrelsen beskriver hur man ser på den närmaste framtiden. Vad är värt att satsa särskilt på? Verksamhetsplanen är en del av underlaget inför årsstämman. Eftersom den skall beskriva förbundets färdriktning är det av betydelse att få synpunkter på planen, redan nu. Den kommer således också att tas upp till diskussion gruppvis. Planen är en viktig del också när förbundet söker stöd från det allmänna för hembygdsrörelsens arbete i Värmland.

Med detta hälsas ni alla hjärtligt välkomna till en heldag på Värmlands Vikingacenter i Nysäter! 🐉

Vad vore hembygdsgården utan nävgröten?

Av Berit Juhl, foto KM idé

Lennart Svahn välkänd mjölnare i Stöpafors berättar om skrädmjölproduktionen

Kvarnen i Stöpafors är den enda kvarn i världen som kan tillverka det populära mjölet. Efterfrågan ökar för varje år. Totalt har Lennart och hans fru Kerstin hittills skickat iväg 45 ton skrädmjöl till affärer, hembygdsgårdar och andra beställare. Cirka 12,5 ton har skickats till hembygdsgårdarna. Det motsvarar 100–110 tusen portioner! För att hinna med allt detta har en ny mjölnare som heter William Olsson anställts. För närvarande kör de skift i kvarnen. Kerstin packar mjölet och ser till att beställarna får sina leveranser.

Antalet studiebesök har ökat. Lennart uppskattar att cirka 2000 personer har besökt kvarnen och blivit guidade och informerade om kvarnens och skrädmjölets historia. Den 2 augusti anordnade bygdeföreningen i Stöpafors och kvarnen en kvarndag där det serverades motti och fläsk. Hantverkare och försäljare visade och sålde sina produkter. Det bjöds även på musikunderhållning.

Kerstin och Lennart driver även Björkaholms kvarn där de producerar stenmalet vete- och rågmjöl. Den gamla kvarnen har rustats upp och i dagarna har en ny siloanläggning tagits i bruk. Det minskar de tunga

lyften och arbetsmiljön blir bättre. En bagare driver ett företag i bakarstugan som ligger i anslutning till kvarnen. Ransbysätter som byn heter där kvarn och bageri är belägna är ett bra exempel på ”Närproducerade produkter.” Kedjan är kort och direkt mellan odlare, kvarn och bagare. Bengt Hedelin i Lysvik heter den bonde som samarbetar med kvarnarna och förser dem med en stor del av råvarorna.

Bygdeföreningen i Ransbysätter som ligger bakom flera av projekten har under många år arbetat målmedvetet mot att skapa utveckling och därigenom arbetstillfällen i bygden.

Planer för framtiden

Lennart och Kerstin fortsätter att utveckla och driva kvarnarna. Genom att anställa en mjölnare som lär sig konsten att tillverka skrädmjöl har de säkrat framtiden för alla mottifantaster världen över. Framställningen av skrädmjöl sker helt hantverksmässigt och det kräver både erfarenhet och tålamod för att slutprodukten skall bli bra.

Under hösten kommer eventuellt Sveriges television att göra ett program om skrädmjöl och motti. I Värmland finns även en ”Nävgrötsakademi” som bevakar och arbetar med frågor som rör detta delikata ämne.

Läs mer på www.stopafors.se 🐦

Lennart Svahn läser på förpackningen till Mårbacka Havrekraft

Torkan
Här rostas havren innan den mals

Rackstads Hembygdsförenings stora sommarutställning

Text och foto: Gösta Olofsson

Anna-Lisa Karlsson lockade många med utsökta gardintyger

Rackstadmuseet är namn och ett besöksmål med god klang i vida kretsar. Men Rackstad har mer att bjuda; minst lika väletablerad i bygden i sin nisch och miljö är Rackstads Hembygdsförening. Särskilt manifesterat är detta ett par veckor i juli varje år när föreningen inbjuder till sin stora kvalitetsutställning av konst och hantverk i hembygdsgården i Rackstad.

Det som gör detta fysiskt möjligt är naturligtvis just den fina hembygdsgården i Rackstad. Som är vanligt i många liknande sammanhang har byggnaden ett förflutet över generationer. En av eldsjälarna i föreningen, kassören Uno Nilsson, informerar oss översiktligt om byggnadens och föreningens historia. Byggnaden stod färdig som skolhus 1864 och tjänade som sådant fram till 1960-talet. Över tiden hade huset byggts om och till, bl.a. med en övervåning som bostad till skolläraren.

Hembygdsföreningen, som bildades 1966 med Johan Wästlund som ordförande, fick 1967 avtalsenlig rätt av Arvika kommun att disponera den gamla skolbyggnaden under 25 år. Men redan 1981 förvärvades den av föreningen för en kostnad av 100

kronor. I dag är Christina Melin ordförande i föreningen.

Förbättringar av huset har skett i större och mindre projekt alltsedan föreningen flyttade in. Bland dessa kan nämnas nytt värmesystem, moderna toaletter, uppsnygning och renoveringar i vid mening. Som kronan på verket lades skiffertaket om 2003. Arbetena har utförts pietetsfullt och varsamt och utan att allt för mycket inkräkta på föreningens verksamhet.

I dag är byggnaden en fullödig hembygdsgård med arbets- och aktivitetsutrymmen och ljusa rymliga lokaler för olika slag av sammankomster i föreningen och bygden. Inte minst är lokalerna väl lämpade för konst- och hantverksutställningar. Den första ägde rum redan 1969 och fick en flygande och exklusiv start i det att Våge Albråten och Jörgen Zet-

terqvist skänkte var sitt konstverk till föreningen. Därefter har den stora sommarutställningen över två veckor av konst och hantverk varit tradition i föreningens verksamhet.

Föreningen ställer höga krav på utställarna. De är alltid några av Arvikabygdens bästa förmågor inom konst och hantverk. Utan att gradera deltagarna kan det här året nämnas namn som Jörgen Zetterqvist - målningar, Birgitta Johansson - glas och keramik, Mats Jonsson - smide, Per-Inge Svensson - arbeten i mässing, Eric Carlsson - hemslöjd, Anna-Lisa Karlsson - mattor, gardintyger m. m. Marianne Nilsson och Pelle Fors - mattor, Ylva Storm - lergods, Aino Mellin Svanqvist - glasmosaik, Per-Åke Hilmersson - exklusiva knivar, m. fl.

När man tittar närmare på mängden av vacker hantverkskonst i de lju-

Marianne Nilsson vid sina vackra mattor

sa, inbjudande lokalerna får man en absolut känsla av att det är status att platsa i sommarutställningen på Rackstads Hembygdsgård. Att kvalitetsarbeten uppskattas bekräftas också av att utställningen har både många och trogna besökare varje år, berättar Lisbeth Fors och Uno Nilsson, som var årets värdpar för utställningen. Även för utländska turister har ett besök på hembygdsgården i Rackstad blivit tradition i sommarvistelsen i Västvärmland. Årets utställning ägde rum veckorna 29–30. Och nästa år är det ny konst- och hantverksutställning igen i Rackstad Hembygdsgård. Ha det med i tankarna. 🍷

Uno Nilsson betraktar Jörgen Zetterqvists målningar

Per-Åke Hillmersson visar kåsor och knivar i mästarclass

Unikt arkivprojekt i Torsby kommun

Av Berith Sande, Folkrorelsernas arkiv för Värmland 054-61 77 10

I mars 2008 startade Folkrorelsernas arkiv för Värmland och Värmlandsarkiv projektet *Liv och arbete i Torsby kommun*. Fältarbetet utförs av arkivassistent Annika Eriksson, som själv bor i Torsby och har rötterna i Nyskoga. Annikas lokalkännedom kommer väl till pass vid kartläggningen av vilka föreningar, företag och privatpersoner som har arkivmaterial och/eller uppgifter som ger ledtrådar till bygdens historia och utveckling. För att projektet ska bli lyckat behövs goda kontakter med privatpersoner och föreningslivet i bygden. Arkiven ser det som särskilt angeläget att knyta nära kontakter med hembygdsrörelsen i kommunen. Hembygdsföreningarna är ju experter på sin bygd och sysslar väldigt ofta med dokumentation i olika former.

Berith Sande, Folkrorelsernas arkiv.

Vårt Torsbyprojekt är inriktat på kartläggning av all tänkbar enskild verksamhet i kommunen, d. v. s. verksamhet som inte skötts av stat, kommun och landsting. Vi försöker spåra upp arkivmaterial av olika slag och notera var handlingarna förvaras, hur de ser ut och inventera översiktligt vad de innehåller. Eftersom Torsby kommun är så vidsträckt koncentreras arbetet till en början på Södra och Norra Finnskoga samt Dalby socknar. Parallellt kartläggs och inventeras näringslivet, både gamla och nyare företag, i Torsby tätort. För att få genomslagskraft är det bra att inventeringsverksamheten pågår samtidigt både i norra kommundelarna och centralorten. Förhoppningen är att få fram tillräckligt med medel så att Torsby kommun kan betas av innan slutet av 2009.

Att täcka in vita fläckar

Då arkivprojektet i Torsby påbörjades fanns ca 225 föreningsarkiv i Folkrorelsernas arkiv, fackföreningar, nykterhetsloger, vissa frikyrkor, politiska föreningar, studieförbund m. m. Det

är ungefär 3,5 procent av våra samlingar på 6500 föreningsarkiv. Jämfört med Hagfors och Arvika kommuner, där vi inventerat tidigare, är det en mycket låg siffra. Genom vårt nya projekt finns chansen att ta hand om och registrera mera material och förbättra möjligheterna att forska om Nordvärmland.

Värmlandsarkiv förvarar en hel del företagsmaterial med anknytning till Torsby kommun. Ofta rör det sig om äldre brukshistoria som exempelvis bruken i Bada, Kristinefors, Likaná och Torsby. Det finns också handlingar från Klarälvens resp Fryksdalens flottningsföreningar, AB Femtå Elektricitetsverk och Fryksdalens Bryggeri AB. Nu hoppas vi kunna fånga upp mer av små och medelstora företag och förbättra möjligheterna att forska om näringslivets utveckling i kommunen. Annika Eriksson har redan besökt Notnässågen för att inventera vad som kan finnas från olika epoker. Flera mindre företag som Garnboden, som firat sitt 100-årsjubileum, familjeföretaget Wiktors hörna, som utvecklats från skradderi till herrekipering och Ge-Ess, som säljer barnkläder, är exempel på företag som besökts och

dokumenterats. Ofta tror man sig inte ha något arkiv, men vid den personliga kontakten i samband med besök inser man plötsligt att vissa handlingar kan vara av intresse ur arkivsynpunkt. Genom samarbete med branschorganisationer i kommunen når vi ut till företagen med information om den pågående inventeringen.

En källarlokal under polishuset i Syslebäck har visat sig vara en guldgruva för Annika. Där har man under årens lopp placerat olika arkiv efter föreningar, samfälligheter m. m. Handlingarna ligger i en ganska skaplig lokal, men kommer inte till särskild nytta. De lokalthistoriskt intresserade vet inte att arkiven ifråga existerar. Då ingen har ett uttalat ansvar för handlingarna, utan att det mera rör sig om passiv förvaring, riskerar man att handlingar kastas.

Arkiv på turné

Den 8 november firas **Arkivens Dag** i hela landet och temat är "Nöjen". Arkivcentrum Värmland samarbetar med Torsby kommunarkiv, Finnkulturcentrum, Nordvärmland Släktforskarförening m. fl. och anordnar Arkivens Dag i Torsby. I kommunbiblioteket, på Stjerneskolan och i församlingshemmet i Östmark erbjuds olika aktiviteter, utställningar, föredrag och annat trevligt. En av de lokala begivenheter som presenteras under Arkivens Dag i Torsby är 50-årsfirande folkparken Älgsjövallen med eldsjälén Stig Arneson från Bjurberget som frontfigur. Ett motsvarande Arkivens Dagsamarbete ska genomföras i Sunne. Kommunarkivet och Arkivcentrum planerar för fullt för att åstadkomma ett trevligt och späckat program även där.

I projektbeskrivningen för *Liv och arbete i Torsby kommun* ingår att arrangera träffar för allmänheten för att väcka intresse för arkiv och arkivfrågor. Hembygdsgrändarna blir i det fallet den naturliga mötesplatsen. Vi

Stig Arnesson i Bjurberget bakar jubileumstårta.

hoppas också att det kan bli ett lämpligt tillfälle att kalla ihop Hembygdskretsen i Nordvärmland. Kretsen har vana att träffas och samarbeta sedan det framgångsrika EU-projektet Kulturturismens Hembygdsgårdar genomfördes. Tanken är vidare att genomföra kursverksamhet i samverkan med studieförbunden i kommunen inriktad på dokumentation och arkivfrågor. Annika Eriksson deltar gärna vid föreningsmöten, studiecirkelträffar och nätverksträffar för att knyta kontakter med arkivägare och olika uppgiftslämnare, kontakter som senare kan vidareutvecklas.

Annika Eriksson kommer att finnas i trakten ända till slutet av 2009 och tar gärna emot tips om arkiv som ligger på vindar, i källare, i uthus, i övergivna föreningslokaler o. s. v. eller kanske Ni känner till uppgiftslämnare som skulle vara värdefulla att få kontakt med? Hör i så fall gärna av er till Annika på telefon 070-514 01 58. 🐦

Affisch från 1957.

Arkivcentrum

I Arkivcentrum Värmland i Karlstad hittar värmlandsforskaren svar på många av sina frågor. Emigrantregistret, Folkrörelsernas arkiv för Värmland, Karlstads kommunarkiv, Landstingsarkivet och Värmlandsarkiv samverkar om lokaler och forskarservice. Mer information finns på www.arkivcentrumvarmland.se

Folkrörelsernas arkiv

Folkrörelsernas arkiv för Värmland är centralarkiv för länets ideella föreningar och ger föreningarna råd om arkivhantering. Under 60 år har arkivet samlat in ca 6 500 föreningsarkiv.

Värmlandsarkiv startade 1970 som brukshistoriskt arkiv för Värmland, men arbetar idag med både statlig och kommunal sektor. Värmlandsarkiv, som numera är en del av Region Värmland, härbärgerar mer än 2 mil arkivhandlingar.

Allmogeskåp på Såguddens Museum

Av Majken Magnusson, Såguddens Museum i Arvika

Inför sommaren 2008 ville vi lyfta fram de vackert bemålade allmogeskåpen som under årens lopp införskaffats till Såguddens Museum. Västra Värmlands fornminnesförening, som driver Såguddens Museum, bildades 1904 och redan från början var skåpen en viktig del i det kulturarv man ville bevara och visa för kommande generationer. Nu finns ett femtiotal skåp från i huvudsak västra Värmland och många av dem är väl värda att visas i en utställning.

När det senare stod klart att även Rackstadmuseet planerade en skåputställning kändes det naturligt att göra en gemensam satsning. Resultatet blev en utställning i två delar som behandlar utvecklingen från 1700-talet och fram till 1906. Den första delen be-

står av allmogeskåp som visas här i Såguddens Museum och därefter tar Rackstadmuseet vid med skåp som tillverkats i Bröderna Erikssons möbелverkstad åren 1892–1906.

Erik Olsson är en länk mellan de två utställningsdelarna. Han började som allmogesnickare och uppförde senare den snickarverkstad som så småningom blev Bröderna Erikssons möbелverkstad.

Allmogemåleriets storhetstid i Sverige började på 1770-talet och pågick i drygt hundra år. Industrialismens genombrott på 1880-talet innebar att andra ideal blev förhärskande och allmogemåleri blev omodernt.

Vår utställning är uppbyggd så att en del skåp finns kvar i sina miljöer i storbondegården där man får en uppfattning om hur de brukade placeras i ett bondehem. Dessutom har ett helt

rum fyllts med skåp som är representativa för sina målare, Västvärmland eller landskapet i sin helhet. Anders Nilsson, som kallades "Brunskogsmålern" eller "Gammelmålern" sedan hans söner växt upp och blivit målare, har en framskjuten plats i utställningen. Han blev rokokomåleriets främste representant i dessa trakter och målade lätta sirliga blombuketter men även marmorering, ådring, knytnävsmålning och "masemålning". Både hans far och farfar var målare. Konstnären Bror Lindh, som kom att höra till Rackstadkolonin, härstammar från denna släkt.

Per Jonsson från Gunnarskog målade människor på sina skåp och det var ett ovanligt motiv på den tiden. I utställningen finns flera exempel på detta.

En annan släkt med många målare hette Wallström. En av dem var Lars Wallström, 1794, som hade sju söner i två äktenskap. Om de fem yngsta står det i husförhörslängden att de utan hemvist drev omkring och målade. Finnrosor, som är en rak rad av rosor, hör till deras kännemärke.

I arbetet med utställningen blev det tydligt att de värmländska allmogeskåpen är tämligen okända, eftersom det inte finns mycket i tryck om dem. Leif Nyman som forskat om Anders Nilsson och värmländskt allmogemåleri har varit till ovärderlig hjälp i arbetet med såväl utställning som katalog. 🐦

Tomas Jönsson museichefen för Värmlands Museum och museichefen för Såguddens Museum, Majken Magnusson. På bilden flankerar de bysten av Fornminnesföreningens och Såguddens grundare Anders Gustaf Hedenskog.
Foto Gösta Olofsson.

Ikonen och dödsfallen

Några notiser om fornyfynd i norra Värmland år 1837 av Peter Olausson

En av många klenoder på Arkivcentrum utgörs av ett slitet skinnband med titeln Carlstads Stifts Fornminnen. Upphovsmannen var prosten Anders Lignell (1787–1863) i Kila, en kraftkarl på det andliga och kulturella området som i sin samtid ansågs vara stiftets verkliga styresman; hans förman, biskopen Agardh, Gustaf Frödings naturkunnige morfar, hade så många andra intressen att bevaka än de rent kyrkliga.

Lignell var en idog och målinriktad forskare, vars liv och gärning senast tecknats av Carl-Johan Ivarsson i antologin *Vad är värmländskt?* Lignell är för eftervärlden mest känd som författare till hembygdsskildringen *Grevskapet Dal*, den första stora beskrivningen av Dalslands historia och geografi. Han samlade dock mängder med material om hela stiftet. Carlstads Stifts Fornminnen är ett exempel på detta.

I den digra volymen hittar man redovisningar socken för socken över vilka fornlämningar som var kända vid den här tiden – men inte bara det. Ibland förekommer glimtar ur sagor och sägner eller små notiser om gårdar, vägar och industrier i Lignells samtid. Lignell har själv skrivit mycket, men i de flesta fall är han mer att betrakta som redaktör av materialet. Han skrev till sina ämbetsbröder inom prästerskapet och bad om deras upplysningar i ämnet. De skulle hemman för hemman ange vad de visste om *”Forntidslemningarnes art och antal...jemte deras beskrifning i korthet och sägner derom”*. Även lösfynd uppmanades prästerna att beskriva.

Även om samlingen blev stor blev den aldrig komplett – en del präster valde helt enkelt att inte svara. En av de flitiga skribenterna var dock kapellpredikanten i Finnskoga Lars Schagerberg (1799–1857), sedermera komminister i Ed. Schagerberg har författat ett flertal dokument i sam-

lingen och beskriver här fornlämningsituationen i såväl Dalby och Norra Ny som Norra och Södra Finnskoga församlingar.

Schagerberg har varit så intresserad av sin uppgift att han också ritade av flera föremål som han fann intressanta: en spänngaffel av järn till en skjutbåge hörde bl. a. dit, liksom ett rosarium, dvs. ett halsband från den katolska tiden, med en medaljong i mässing föreställande S:t Görän och draken på ena sidan och Jungfru Maria med barnet på den andra.

Om hemmanet Slättne i Dalby heter det sedan så här:

Wårdkas på högsta spetsen af Borrberget, upprest af Mastträd med mellanlagd fint bränsle för att gifva tillkänna fiendens (Norrmännens) ankomst till Dalby Sn [=socken] och Wingängs Tullplats. En dylik skall hafva funnits på Skrockerberget midt emot Djeknelidens kyrka i Söder, hvarifrån Borrberget också synes. – Den förstnämnde bran vid en SkogsEld 1835.

När Schagerberg skriver om Båtstads hemman i Norra Finnskoga får vi en inblick i dåtidens ibland bristfälliga begravningskultur på skogen, eller åtminstone hur Schagerberg själv uppfattade den. Han säger i varje fall följande:

Wid plögningen af en Åkerren fann dr [=drängen] Olof Jonsson i Båtstad Wären 1837 en Hufvudskalle, som fastnade på Plogristen. Förmodl[igen] hafva Finnerna icke varit så noggranne med att om våren upptaga de nedsatta Liken. Likhögdbeten härutinnan är ännu skynbar. Åtskillige låta om vintren sina lik stå flera veckor ja Månader hemma. 1834 blef till Ny kka[=kyrka] från dess Finn-

skog infraktat ett lik, som hemligen nedsattes i Wapenhuset och det led långt in på Wären innan man kunde utforska dess anhörige. En lika händelse i Dalby 1832 å 33.

Kapellpredikanten uppe i norra Värmland skildras i herdaminnet bl. a. som en skicklig snickare, vilket passar väl ihop med hans uppenbart stora intresse för gamla föremål. Han skriver om yxor och kruthorn och spikkclubbor och annat som han stött på. Och från Höljes berättar han om en mässingsbild, som en soldat i trakten tagit med sig från sin fångenskap i Ryssland under Gustav III:s tid. Den stölden skall soldaten enligt uppgift ha begått av harm över att ryssarna hade dyrkat mässingsbilden som sin gud. Det rör sig alltså rimligen om något slags ortodox ikon, som hittat vägarna till Värmlands nordligaste hörn i samband med kriget i Finland 1788–1789. År 1837 befann sig mässingsbilden med sina oläsliga bokstäver hos en i samlingen namngiven torpare i trakten.

Carlstads Stifts Fornminnen har aldrig getts ut i tryck men finns tillgänglig för var och en i mikrofilmad form vid Arkivcentrum i Karlstad. ☺

Kansliets öppettider:
Måndag–fredag 8.00–16.00
054 -10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

Till hembygdsföreningar i Arvika, Eda och Årjäng

Material till Näverluren

Med några rader vill jag följa upp Peter Olaussons uppmuntrande uppmaning i senaste Näverluren till hembygdsföreningarna om att bidra med text och bilder till medlemstidskriften.

Tidskriften Näverluren är en värdefull och uppskattad arena i hembygdsrörelsens verksamhet i Värmland. I den kan föreningarna presentera sig, sina verksamheter och program och inte minst kan enskilda hembygdsvänner berätta om händelser och sevärdheter i våra bygder. Kort sagt kan och skall Näverluren vara ett sammanhållande medium och informationsorgan såväl mellan föreningarna som mellan föreningarna och förbundet. Värdet och vikt av verksamhets- och informationsutbyte i vid mening inom hembygdsrörelsen kan inte nog understrykas.

Som framgår av Näverluren är undertecknad en av medlemmarna i tidskriftens redaktionskommitté, i detta fallet framför allt som kontaktperson inom västra regionen (Arvika, Eda och Årjäng).

I mån av förmåga är jag därför gärna "stödjande medmänniska" när föreningar och enskilda hembygdsvänner i väst önskar publicera sig. Det kan handla om allt från idé till handling, från handskrivna utkast till e-post och digitalisering. Här är det framför allt viktigt att inte underskatta egna idéer och verksamheter. Det är smått och stort som skapar helheten och resultatet av vårt arbete.

Välkommen att samtala om material till Näverluren.
Tel: 0570-158 82 e-post: go.olofsson@telia.com

Material färdigt för publicering skickas till:
kansliet@hembygdvarmland.se
alt. Treffenbergsvägen 4, 652 29 KARLSTAD

Med bästa hembygdshälsningar
Gösta Olofsson

Seminarium Byggnadsvård i teorin och praktiken

Lördag 31 januari 2009. 10.00–16.00
Svampen, Dalbygatan 4, Örebro

Seminariet vänder sig i första hand till de regionala förbunden, men representanter från föreningarna, museer, länsstyrelser och Svenska byggnadsvårdsföreningen är också välkomna i mån av plats.

Dagens schema

- 09.30 Gemensamt kaffe
- 10.00 Projektledare Ulrika Olsson hälsar välkomna
- 10.15 Karin Blent och Cecilia Hassel, verksamma på den kulturhistoriska avdelningen på Skansen berättar om traditionella material och metoder, hur man förhåller sig till museala miljöer och om Skansens byggnadsvårdsverksamhet i stort. Skansen har mångårig erfarenhet från visningsverksamhet och olika kursupplägg. Hembygdsgårdarnas och Skansens byggnader har många beröringspunkter och här har vi mycket att lära av varandra.
- 12.00 Gemensam lunch
- 13.00 Kjell Taawo, antikvarie på Sörmlands museum, berättar om de byggnadsvårdskurser som museet bedriver. Det handlar om både praktiska och teoretiska kurser och om byggnadsvårdsläger. Vissa kurser har givits i samarbete med Sörmlands hembygdsförbund.
- 13.30 Bensträckare
- 13.40 Martin Åhrén, byggnadsantikvarie på Läns museet Gävleborg, berättar om bakgrunden och arbetet med de underhålls- och åtgärdsprogram som mellan 2005–2007 gjordes till samtliga hembygdsgårdar i Gästrikland. Ett arbete som även uppmärksammats utanför landskapet och länet och resulterat i ett flertal nya samarbeten.
- 14.20 Eftermiddagskaffe
- 14.50 Mia Geijer, antikvarie på Länsstyrelsen i Örebro, berättar om hur länsstyrelsen i stort arbetar och hur de fördelar sina bidragspengar. Vilka möjligheter finns det för hembygdsgårdarna att få hjälp från länsstyrelserna och vad har de båda instanserna att vinna på det?
- 15.10 Avslutande diskussion och erfarenhetsutbyte. Hur arbetar vi med byggnadsvård i förbunden?
- 16.00 Avslutning

Ulrika Olsson
Projektledare för seminarieriet
ulrika@hembygd.se
026-12 95 01, 070-405 82 62

SVERIGES HEMBYGDSFÖRBUND
www.hembygd.se

Konsten att arkivera

Lördag 22 november

Kursdag för hembygdsfolk på Arkivcentrum i Karlstad

Hembygdsföreningarna i Värmland dokumenterar sina bygders historia genom byggnader, föremål, foton och berättelser - men också genom dokument av olika slag. Det är inte bara de egna protokollen, medlemsmatriklarna och räkenskaperna som kan finnas i samlingarna, utan också material från upphörda loger eller handelsbodas, eller kanske brev som Amerikaemigranterna skrev hem till de sina för att berätta om sina öden på andra sidan Atlanten. Vad det än gäller är arkivens handlingar värdefulla pusselbitar till hembygdens historia och bör behandlas på ett sätt som gör att de bevaras och blir möjliga att använda för att skaffa sig kunskap om det som varit.

Hur gör man då för att hålla ordning och systematisera hembygdsföreningens handlingar? Hur skall handlingarna behandlas och förvaras? Det och mycket annat handlar det om på kursdagen den 22 november. Berith Sande från Folkrorelsernas arkiv för Värmland och Peter Olausson från Värmlandsarkiv berättar om vad man bör tänka på och hur man praktiskt kan arbeta med arkivfrågor i föreningen. Kursen utgår ifrån Sveriges Hembygdsförbunds handledning *Konsten att arkivera*, som går att rekvirera från SHF:s kansli i Stockholm.

Om du vill vara med gör du din anmälan till Värmlands Hembygdsförbunds kansli senast den 7 november på tel 054-10 15 82. Det kostar 200 kr att vara med, vilket inkluderar för- och eftermiddagskaffe, lunch på egen hand. Antalet deltagare är maximerat till 20 personer.

HEMSIDAN

Föreningarnas evenemang på Värmlands hembygdsförbunds hemsida. Under sensommaren fick jag ett klurigt förslag från en förening vad gäller förbundets evenemangssida.

Det gick ut på att, det skulle finnas en direktlänk från VHBF:s evenemangssida till föreningarnas evenemang som de har på sin hemsida. Detta innebär att det räcker med att de underhåller sin egen hemsida, och inte behöva skicka sina evenemang även till mej för att lägga ut dem. Jag har nu länkat till en del förenings evenemang, dock inte alla men arbetet fortskrider.

De som inga hemsidor har skickar som vanligt sina evenemang till mej så lägger jag ut dessa.

"Wäbbmäster" Kjell Sundström, kjell@km-ide.se

EVENEMANG

Karlstads hembygdsförening

Höstmöte

Tisdag 14 okt kl 18.30

Plats: Betlehemskyrkans samlingssal

Program: Mötets öppnande. Ordf. C-G Tollesby presenterar det gångna året. Kaffe, dragning i lotteriet
Leif Johansson berättar om Tomtens historia

Studiebesök

Torsdag 13 nov. kl 14.00

Spinneriet Älvgatan 49. Guidad visning av Värmlandso-perans teaterverkstäder och lokaler

Café Slussvakt

Torsdag 2 okt. kl 16.00

Eva Dahl. Gårdar med anor

Torsdag 6 nov. kl 16.00

Ulf Karlsson. Från Romstadsolympiaden till de riktiga olympiaderna

Torsdag 4 dec. kl 16.00

Agne Andersson. Från fotboll till utlandsjobb

Adventsgudstjänst i Acksjöns Kapell

Söndag 14 dec. kl 11.00

Med Margaretha Lothigius. Musik kommer att avnjutas
Efter gudstjänsten bjuder hembygdsföreningen på kaffe med hembakat i Gammelgården

Julmarknad i Gammelgården

5-7 december

Östra Emterviks hembygdsförening

Höstprogram på Ås Brunn

Lördag 8 november

Arkivens Dag på Ås Brunn

Lördag, söndag 15-16 november

Utställning om Idrottsföreningen

Söndag 14 december kl. 14.00

Luciafirande med utgivning av Östemtingen nr 50.
Kaffe, lussebulle och pepparkaka 20 kr.

Läs mer på www.ostra-amtervik.se/hbf

På vandring i Selma Lagerlöfs spår

Omslaget till Östemtingens jubileumsnummer

Selma Lagerlöf hade fyllt 150 år i år, om hon hade fått leva och haft hälsan. Trots att hon dog redan 1940 är hon i högsta grad närvarande i vår tid. Böckerna blir lästa (och filmatiserade) igen och igen, vi får se Selma som teaterfigur, vi kan läsa om henne och hennes verk på större eller mindre utställningar runtom i Sverige. Inte minst fortsätter Selma – för vi är ju familjära med henne här i Värmland och känner henne via förnamn – att vara en landskapsangelägenhet. Och stolthet!

Mer än många andra kan östemtingarna vurma för Nils Holgerssons och Gösta Berlings och herr Arnes skapare. Det gör de nog alltid, men inte minst i senaste numret av årsskriften *Östemtingen* – nr 49 i ordningen. Den drygt 50-sidiga skriften markerar dels Selma Lagerlöf-jubiléet, dels att hembygdsföreningen i Östra Ämtervik blivit 60 år just 2008.

Och det är en läcker skapelse redaktionen med Marie Söhrman i spetsen åstadkommit! Vackra bilder, framförallt ur föreningens förnämliga bildatabas, och många läsvärda artiklar. Årsskriften skildrar Selma som författare, kommunpolitiker, företagare (AB Mårbacka Havremjöl), jordbrukare och motorfordonsägare. Vi får oss till livs lite om hur man brukade baka bröd på Mårbacka och en historia om hur det gick till när prinsessan Ingrid – sedermera drottning av Danmark – besökte Selma Lagerlöf någon gång i början av 1930-talet. Genom hela *Östemtingen* framträder en mångfacetterad kvinna, på ett intressant sätt paketerad och presenterad för oss läsare. Nog finns det goda skäl för alla sockenbor att ta del av skriften, men också för oss andra värmlänningar. Kanske till och med grannarna i Västra Ämtervik kan börja lära känna Selma genom *Östemtingens* jubileumsnummer – hon var ju annars rätt okänd där borta på andra sidan Fryken under sin livstid.

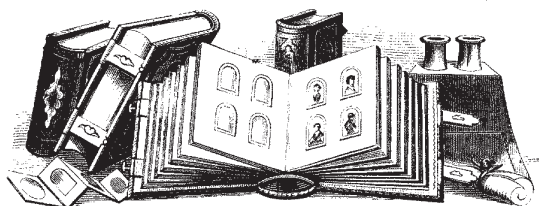
Även om Selma dominerar finns det också annat att läsa. Här kan man få en resumé om hembygdsföreningens hela historia men också en introduktion (av Näverlurslay-outaren Kjell Sundström) till hur den stora bild databasen för socknen vuxit fram och utvecklats. Och personligen har jag fastnat för Marie Söhrmans inledande redaktörsord, där hon bl. a. säger följande:

En av hembygdsföreningens hörnstenar är vårt bildarkiv som visar glimtar ur sockenbornas liv. Vi föds och lever våra liv här eller flyger iväg ett tag, för att senare komma tillbaka och fortsätta precis som Selma också gjorde i sitt liv.

*Ett vackert ord i detta sammanhang är **längtar**, vilket också var det enda ordet i det brev som jag fick från en bondson i Östra Ämtervik och som nu resulterat i att jag bott här i 13 år. Selma Lagerlöfs författarskap handlar om en längtan där läsaren får fantisera själv om vad denna längtan innebär.*

Längtan kan vara mycket – bl. a. längtan efter stimulerande läsning om våra värmländska hembygder. Skaffa er *Östemtingen*, läs och njut en stund vid Ås Brunn och Frykens svala stränder! www.ostra-amtervik.se/hbf

Peter Olausson

En titt på Filipstads bergslag

Några människor... och deras gruvor

DVD-film (40 min) av Staffan Jofjell 2008.

Beställs på e-post s.jofjell@telia.com

Pris 150 kr + porto, totalt 165 kr.

Filmen bygger mycket på fotografen Mats Holmstrands fotografier, filmer och ljudinspelningar från 1970-talet, som Staffan Jofjell haft som grundmaterial för nya besök i Nordmark och dess gruvbygd. Det ger en bild av det hårda gruvarbetet förr, som förstås var ännu värre i äldre tider. Detta framgår av intervjuer med gruvsmiden Sven Emil Strandh (1883–1978), vilken som ättling till generationer av gruvarbetare, kunde berätta om villkoren på 1800-talet och hur arbetarskyddet förbättrades under 1900-talet.

Den sista gruvan i Nordmark stängdes 1980, trots att det fanns gott om malm kvar, men konkurrensen från de stora dagbrotten i Sydamerika och Australien blev övermäktig. Nu med en omätlig efterfrågan på stål från Indien och Kina och därmed stigande malmpriser har funderingar väckts om att åter börja utvinna den svenska malmen. Om detta realiseras är en helt annan sak, men det skulle förstås bli en nytändning i många avfolkningsbygder som Nordmark. År 1900 med flera gruvor i arbete bodde det ca 2500 invånare i socknen, och nu är siffran någonstans runt 250 invånare. Då fanns minst fem affärer i socknen, nu finns ingen.

Intervjuerna är roliga att lyssna på, även bortsett från faktainnehållet, då de återger den gamla genuina dialekten, som nu till stor del är borta.

Denna film, som har ett rimligt pris, är förstås ett fynd för alla med rötter i Nordmark och för alla med intresse för gruvhistoria.

Elisabeth Thorsell

Gåva till Sunne Hembygdsförening

Här mäter vi och fällar de nya gardinerna. På bild fr.v. Berit Persson, Alice Henriksson, Maj-Stin Berglund och Ulla Olsson.

Hemvävda gardiner

Maj-Stin Berglund i Askersby har vävt och skänkt fjorton meter gardiner till Sunne hembygdsförening. Gardinerna har satts upp i östra rummet i Askersbygården. Detta gjorde vi med förenade krafter den 29 maj då ett antal kvinnfolk ställde upp. Mönstret heter Sunnerutan vilket passar bra här.

Morfar till Maj-Stin Berglund bodde i Askersbygården när den stod i Askersby. Sunne hembygdsförening vill med dessa rader visa vår tacksamhet till Maj-Stin för den sagolikt fina gåvan.

Pia Eriksson

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Försäkring av lösegendom/maskinerier

Löseegendom försäkras i intervall om 5 basbelopp, som 2008 betingar ett försäkringsbelopp om 205 000 kr. Detta är ett förstariskbelopp vilket innebär att skadeersättningen är maximerad till valt försäkringsbelopp. Premien är 425 kr per 5 basbelopp.

Egendom av antikvariskt, kulturhistoriskt och

konstnärligt värde skall vara särskilt dokumenterad (foto/video) och upptagen på särskild inventarie-förteckning. Det är inte innehavet som skall bevisas utan föremålets kvalitet/ekonomiska värde.

Föremålets affektionsvärde, personliga och känslomässiga värde, ersätts inte.

Vid en skada återställs egendomen genom reparation

eller anskaffande av föremål av samma eller lika ändamålsenligt slag för samma ändamål.

Återställs inte skadat föremål inom två år värderas skadan till skillnaden mellan föremålets dagsvärde omedelbart före och omedelbart efter skadan.

Eftersom föremålens värde förändras över tiden är det viktigt att med jämna mellanrum fundera över vilket värde de försäkrade föremålen betingar.

Detta är en förenklad sammanfattning, det är de kompletta villkoren som ligger till grund för skadereglering. De beställs från Hembygdsförsäkringen.

Hembygdsförsäkringen, Box 25, 432 03 Träslövsläge
hembygdsforsakringen@hembygd.se 0200-22 00 55

Täljstensindustrin i Västra Fågelvik

Av Sven Emsell

I Västra Fågelvik i västra Värmland drar inga större, varken vilda eller tyglade, älvar fram. Där fanns alltså inga mäktiga forsar och förutsättningar för tidiga större industrier som bruk och hyttor, som var vanliga på många andra platser i Värmland under 1700- och 1800-talen. I alla fall praktiserade man de tekniska innovationer som stod till buds och möjliga att tillämpa. T. ex. fanns sågverk i Båstnäs och Risviken i slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet. Och i Fagervik slogs tegel i ett tegelverk, vars produkter rönt stor efterfrågan, även utanför sockengränsen. Men i Västra Fågelvik förekom också en mycket speciell småföretagarverksamhet som även den producerade nyttoprodukter, men mer än så, det var produkter i hantverkskvalitet och konstnärligt utföranda och med stort bestående kulturellt värde; täljstensindustrin.

Arbeten i täljsten har urgamla anor i västvärmland i gränstrakterna mot Norge. Ett större antal av de alster som producerades i Västra Fågelvik kan i dag beskådas i Nordmarksstugan i Töcksfors. Nedan följer berättelsen om den framgångsrika täljstensepoken i Västra Fågelvik kring förra sekelskiftet.

År 1929 företog två representanter för Nordiska Museet, Nils Ivan Svensson och Tage Heimer, en resa till Båstnäs i Västra Fågelvik. Resan gällde dokumentation av täljstensbrytningen i Kabbehultet, tillhuggningen av skorstenar och gravvårdar samt svarvning av grytämnen. Skorstens- och gravvårdstillverkningen hade skett i anslutning till själva brytningen, eller i närheten, medan svarvningen av grytor och kärl utfördes i Båstnäs. I en över en bäck uppförd byggnad där svarvanordningen drevs med vattenkraft.

Efter vad Olof Andersson berättade för Nordiska Museets upptecknare Nils Ivan Svensson hade brytningen i de gamla täljstensbrotten upphört före hans tid (Olof Andersson var född i Kabbehultet år 1888). Den hade dock pågått åtminstone sedan slutet av 1600-talet. Vid en gammal verkstad hade sagesmannen funnit en sten daterad 1677 (numera på Nordiska Museet). När det gällde svarvningen som utfördes i Båstnäs, där vattenkraften fanns, hade stenen i senare tid arbetats med pigghacka och svarvats i en vanlig träsvarv. Man högg till ett block och cirklade ut ytter- och innerkant på den yttersta grytan och cirklade därefter ut den ena grytan innanför den andra. Blocket sattes i svarven och med ett några decimeter långt järn svarvades den yttersta grytan ned till botten. Då bytte man järn och tog i stället ett med en liten vinkel nedtill för att svarva ut botten. Järnet var böjt, så att det hade samma form som grytan. Flera sådana järn användes.

Svarvningen hade kommit igång något år i början av 1880-talet. Tidigare var en s.k. flishyvel (spånhyvel) inrymd i byggnaden. Tillverkningen bedrevs av en gammal täljstenshuggare, Kus-Ola, som högg ämnena och sonen Edvin Olsson skötte svarvningen. Täljstensblocken sprängdes ut ur brotten i Kabbehultet med krut, och fraktades sjövägen upp till Båstnäs. Sedan bearbetades stenen med yxor och täljstenshackor, att kila isär täljstensblock gick inte för stenarten har ingen agn. Ett nödvändigt verk-

tyg var också en vinkel för att få gradbotten på ämnena, formen var konisk. Tillverkningen omfattade endast större och mindre grytor. De mindre användes mest till limpannor. Grytorna förstärktes med ett järnband runt om och de större dessutom med ett band utefter sidorna och under botten. Banden tjärades för att inte rosta. I det översta bandet fästes ett handtag, så att grytan kunde hängas på sveven över elden.

Grytorna exporterades i viss utsträckning till Norge och inköptes med förkärlek av apotekare som använde dem vid blandning av starka syror. God vattentillgång var givetvis en förutsättning för att arbetet inte skulle avstanna. Därför anlades en dammanläggning uppströms av bäcken för att säkra vattenflödet. Men det var nog mest under vår- och höstmånaderna, när vattentillgången var rikligast, som verksamheten kunde bedrivas. Vid sämre vattenflöde kunde man hjälpa till med veven som var fäst vid svarvens remskiva. Verksamheten tynade ut efter några år och tillverkningen upphörde år 1887. Efter upptecknarnas besök skänktes täljstenssvarven till Nordiska Museet. Den är den enda i sitt slag som är bevarad. Svarven är numera överlåten i Värmlands Museums vård.

Som nämnts inledningsvis bestod tillverkningen i Kabbehultet i huvudsak av gravvårdar och skorstenar. Att hugga en skorsten var enligt sagesmannen två mans arbete under en vecka. Gravvårdarna byggdes upp av tre block.

Byggnaden som hyste täljstenssvarven var i långt gånget förfall när den dokumenterades 1929. Foto: Nordiska Museet.

Blocken sågades för hand. Både skorstenar och gravvårdar såldes till omkringliggande socknar men även till Norge. Genom kontrakt med hemmansägarna övertog N.J. Biersert och son driften i det norra berget år 1896. Denna drift rörde sig inte om någon tillverkning, utan blocken levererades osågade båtledes till täljstensverket i Töcksfors. När verket lades ned år 1911 upphörde brytningen. Att arbeta i berget var inte riskfritt. Edvin Eriksson, född och uppväxt i Kabbehultet, invalidiserad sedan barndomen skadades svårt med bestående men vid en sprängolycka år 1906. Något år i slutet av 1920-talet återupptog Olof Andersson brytningen i det södra berget. Med en anskaffad råoljemotor utfördes sågningen av blocken maskinellt. Den här gången gällde det inte tillverkning av skorstenar och gravvårdar som tidigare, utan om måttbeställda plattor. Verksamheten blev kortvarig och upphörde 1937.

På kyrkogårdarna i Västra Fågelvik finns inte mindre än 14 gravvårdar av täljsten huggna i Kabbehultet. Av varierande storlek men av samma typ. Utöver dessa ytterligare fem, avvikande från de övriga, men möjligheten finns att även de kan härledas dit. Av årtalen att döma bedrevs tillverkningen under en 20–25-årsperiod från 1880-talet och framåt. På omkringliggande socknars kyrkogårdar kan man också i några fall hitta bevarade täljstensgravvårdar av samma typ och utformning som i Västra Fågelvik. Att härleda dem till samma tillverkare faller sig naturligt. När det gäller skorstenarna har nog inte tillverkningen varit särskilt omfattande. I Båstnäs finns två hus där de är bevarade, två är nedmonterade. I Djupedalen har funnits en skorsten av stenarten, som helt nyligen nedtagits. För övrigt finns inget att omnämna. Det är möjligt att efterfrågan varit större på andra orter.

Sedan år 1937 har ingen verksamhet bedrivits i täljstensbrotten i Kabbehultet, varken i det södra eller norra brottet. Den hade då pågått med både längre och kortare uppehåll åtminstone sedan slutet av 1600-talet. Men brotten kan vara äldre än så. Det kan tänkas att brytningen börjat redan under medeltiden. Kanske hämtade stentjärnaren som högg och ornamenterade församlingens medeltida dopfont från slutet av 1100-talet, med hjälp av bön-

Detalj av den gamla svarven som på sin tid formade många vackra grytor i täljsten. Foto: Nordiska Museet.

Gryta svarvad i täljsten. Nordmarksstugan i Töcksfors. Foto: Gösta Olofsson.

derna, stenen från något av brotten. Det ligger nära till hands att man tog hit konstnären när stenarten som den höggs i fanns inom sockengränserna.

En bit in på 1900-talet fanns även längre norrut i socknen en täljstensindustri, närmare bestämt i Stommen, helt nära vattnet strax söder om bron över sundet mellan Stommen och Sundsbyn. Verksamheten startades 1922 av då pensionerade fanjunkaren Hjalmar Edvinsson i Stommen. På den otillgängliga platsen, åtminstone från landsidan, byggdes en mindre industri upp bestående av framför allt två huvudkomponenter, en tändkulemotor av märket Avance och en täljstenssåg tillverkad av Elof Lundblad, Årjängs Mekaniska Verkstad. Verksamheten bestod i allt väsentligt av produktion av måttbeställda täljstensblock, som sedan försålles vidare till tillverkningsindustrier i branschen. Enligt uppgift tillverkades även kaminer vid anläggningen i Stommen. Ägaren nödgades dock avveckla verksamheten efter något årtionde. En bidragande orsak var förmodligen höga kostnader för de långa transportererna. Råmaterialet inköptes i Norge och transporterades med båt från Otteid. Likartat var förhållandet med de färdiga produkterna, som även de transporterades med båt, mest till Göteborg. 🐦

Det överksamma skovelhjulet berättar på sitt sätt att verksamheten är historia. Foto: Nordiska Museet.

Soldattorpets med norra gaveln i förgrunden. Notera den vackra rotetavlan i gavelspetsen.

Soldattorpets historia

Text och foto Gösta Olofsson

I början på 1680-talet drog Karl XI upp riktlinjerna för en ny organisation för fotfolket, infanteriet, i den svenska krigsmakten. Det var dock inte en till alla delar helt ny militär organisation som då skapades. Den utvecklades ur Gustav II Adolfs indelningsverk, Det äldre militära indelningsverket. Karl XI:s nya organisation kom därför helt följdriktigt att heta Det yngre militära indelningsverket. Syftet med båda modellerna var givetvis detsamma, att ge landet ett dugligt försvar. Men i juridiska delar, bl.a. vad gällde soldaternas rättigheter och skyldigheter, t.ex. avlöningen och boendet, skiljde de sig väsentligt åt.

Rekryteringsförfarandet till det tidigare indelningsverket var föga utvecklat och ur den enskilde soldatens synpunkt helt rättslöst. Enkelt beskrivet gick det vanligen till så att socknens unga män ställdes upp på led varpå t.ex. var tionde, beroende på behovet, pekades ut som soldat. Ur formell synpunkt var det just inte märkvärdigare än så. Det var dock möjligt för en välbeställd yngling att köpa sig fri från militärtjänsten, vilket inte sällan innebar att det var bygdens fattiga folk som skickades ut i de talrika och förhärjande krigen. Alla beslut, alltid godtyckliga, fattades över rekrytens huvud samtidigt som

denne var mycket medveten om att han kommenderades ut till en tämligen säker död. Sammantaget ledde detta till stark misstro till krigsmakten och som i sin tur ofta ledde till att soldaterna deserterade och ytterst kom att förklaras fredlösa. Den rådande ordningen var alltså djupt demoraliserande och föga ägnad att skapa en stark krigsmakt. Karl XI insåg efter det lika farliga som framgångsrika "Skånska kriget" 1676 att försvaret av landet – och därvid framför allt rekryteringen till försvaret – måste ges helt nya förutsättningar om armén skulle vinna trovärdighet hos allmogen.

Han började sitt nydanande arbete

med att indela landets socknar i rotar, som var och en skulle svara för en soldats grundläggande försörjning. En rote utgjordes i allmänhet av ett antal självägande bönder, som kunde variera i antal beroende på hemmanens storlek och bärkraft. Minsta stipulerade antalet för en rote var två hela hemman. Vidare sörjde kungen för att anställningen av socknens söner till den nya organisationen och försvaret, till skillnad från den gamla organisationen, hade ett ordnat rättsligt förfarande.

För det var just formerna för anställningen av soldaten som var det bärande inslaget i Karl XI:s nya organisation. För anställningen som

soldat (knekt) i den nya organisationen föregicks alltid av en förhandling vid vilken rekryten hade garanterad ställning som en av de förhandlande parterna, den andra parten var bönderna och rotemästaren i roten. Soldaten undertecknade själv det s.k. Soldatkontraktet, av vilket noggrant framgick hans rättigheter och skyldigheter visavi motparten, rotebönderna. Uttalade rättigheter i kontraktet var bl.a. lönen, som bestod av olika delar, bl.a. en fast del vid anställningen samt årslönen. Men det viktigaste inslaget i avlöningsdelen för soldaten blev med tiden soldattorpet med en bit åker samt ett par uthus som rotebönderna ställde till förfogande.

Här kan man tycka att det hade varit rimligt att bönderna fått skattelättnader i utbyte mot att man tog på sig en del av landets försvarsbörda. Som t.ex. var fallet vad gällde landets rusthåll (rytteriet). Men så var det nu inte. Den lättnad och kompensation bönderna fick för sitt åtagande var att inte längre och självklart bli utpekad till soldat som tidigare samt en rimlig förhandlingsfrihet vid rekryteringen av soldaten till roten.

Det kan i det här sammanhanget allmänt inskjutas, att soldaten i Karl XI:s militära indelningsverk inte sällan i ett slag fick upphöjd ställning i socknen. Särskilt tydligt framstod detta om en dräng eller dagsverkare rekryterats. Med honom körde inte bönderna längre hur som helst. Särskilt inte som soldaten hade kompanichefen, kaptenen, i ryggen om bönderna konstrade. Den skötsamme soldaten kunde efter avsked med ålderns rätt från armén ofta påräkna förtroendeuppdrag i socknen.

Så tillbaka till soldattorpet. Ordningen med torp till soldatfamiljen var dock till en början inget tvingande påbud. Det väsentliga var att bönderna sörjde för soldatens boende. Men i en förordning uttryckte kungen att bönderna bör uppföra ett torp åt soldaten.

Karl XI lämnade dock stor frihet åt de olika landsändarna att ordna soldatens boende efter befolkningens och böndernas önskemål. Och man

uteslöt inte i planeringen att soldaten kunde vara inneboende hos någon av rotebönderna, eller att han var en självägande bonde eller att han byggde sitt eget torp. Kungens absoluta krav var att soldatens boende skulle vara ordnat genom roteböndernas omsorg och försorg.

Under 1700- och 1800-talen kom dock tvingande bestämmelser om att torp skulle uppföras åt soldaten. Soldattorpet etablerades därmed som soldatfamiljens boendeform. För båtmanshällen i kustlandskapen gällde samma regelverk.

Några landskap var dock befriade från att sörja för soldatens boende, bl.a. Dalarna. Man menade där att arrenderingar och skiftesförhållanden inte lämnade utrymme för ett torp och en bit jord att odla. I stället var soldaten där en självägande bonde och en jämlik bonde i roten.

Som de flesta säkert känner till ritade Erik Dahlbergh slott och herresäten men också officerarnas hus. Kaptenen fick en bostad om fyra rum och kök. Löjtnanten och fänriken fick nöja sig med tre rum och kök. Detta vet vi av efterlämnade ritningar. Eftersom torpen fick olika utformning i olika delar av landet råder osäkerhet om, om Dahlbergh ritade ett standardtorp för soldaten. I vilket fall fick soldatfamiljen nöja sig med ett rum och kök. Samtidigt som vi konstaterar, som sagt, att torpen fick olika utformning i olika landsändar.

I närheten av torpet uppfördes småningom också uthus, i första hand ett fähus och en lada. Inte oväntat byggdes i Skåne torpet och uthusen i en enda länga. På Säguddens Museum i Arvika finns det för Mellansverige typiska soldattorpet bestående av kök, vardagsrum och den inbyggda förstugan. Men ingen regel utan undantag, även soldattorpet med utvändigt förstuga förekommer i den här delen av landet. Längre tillbaka i tiden var storleken på torpen omkring 35 kvm. Soldattorpet på Säguddens Museum, ursprungligen uppfört i Kärrsmossen i mitten av 1800-talet, roten hade nummer 78 i Jösse kompani, har en yta av ca

45 kvm. Soldattorpet på Sägudden får räknas till sista generationens soldattorpet, därom vittnar torpets storlek, att det är brädfodrat och att man gått ifrån takläggning med näver och torv. Detta sagt med alla reservationer för ombyggnationer och återvunnet material. Ta t.ex. den fina Rökstugan på Säguddens Museum. Man vet att den redan på sin ursprungliga plats i Spettungen, Lekvattnet, i norra Värmland var en om- och tillbygd äldre rökstuga. Sådana förhållanden och förflyttningar gör exakta åldersbestämningar av äldre hus vanskliga.

När det gäller soldattorpets fysiska belägenhet inom roten säger forskarna, att det under indelningsverkets tidigare del mestadels var förlagt till gränslandet mellan skog och åker, d.v.s. inte alltid på bygdens bördigaste jord. Detta ändrades dock på och mot slutet av epoken med ”Den indelte soldaten” var det en hederssak för bönderna att erbjuda torp och jordar, som gav soldatfamiljen en hygglig grundtrygghet på roten. Detta var ju inte minst viktigt i tider av ofred, när soldathustrun fick ta det fulla ansvaret för hemmet.

Det marscherades mycket på indelningsverkets tid. För att underlätta detta och sammandragningar av manarna inför övningar och mobiliseringar var det viktigt att soldattorpet låg vid en väg, allra helst nära en vägkorsning. Till mer avsides belägna torp ledde alltid en hyggligt banad väg.

På ena husgaveln, helst den som vette mot vägen, hängde den s.k. rotetavlan. Den hade regementets och kompaniets namn samt rotens och soldatens nummer.

Ursprungligen målade man dessa uppgifter i rött på den ofärgade, gråa och timrade husväggen. Men människan har alltid önskat omge sig med vackra saker, så mot slutet av indelningsverkets dagar hade varje torp en vacker rotetavla på ena gaveln, som t.ex. den vackra repliken på soldattorpet på Säguddens Museum i Arvika. Det yngre militära indelningsverket bestod åren 1682–1901. Sverige har därefter haft allmän värnplikt. 🐣

Namn i Nordmark genom tiderna

Av Elisabeth Thorsell

Enligt SCB:s hemsida var följande namn de populäraste att ge nyfödda under 2007

Flickor:

1. Wilma
2. Maja
3. Ella
4. Emma
5. Julia
6. Alice
7. Alva
8. Linnea
9. Ida
10. Ebba

Gamla godingar som Lisa finns på plats 51, Anna på plats 56 och Maria på plats 80. Redaktörens eget namn, Elisabeth, platsar inte bland de 100, och inte heller namn som Kerstin, Birgitta och Marianne. Min farmor hette Alma, vilket för mig framstod som ett ganska fult namn, som jag var glad åt att slippa. Nu ligger det namnet på plats 27, och Selma, som inte heller var någon favorit, på plats 46.

Pojkar:

1. William
2. Lucas
3. Elias
4. Oscar
5. Hugo
6. Viktor
7. Filip
8. Erik
9. Emil
10. Isak

Bland pojkarna är det samma sak, några gamla namn står sig någorlunda, som Gustav på plats 14, Jacob på plats 29, Carl på plats 34 och Olle (inte Olof), på plats 36. Gamla hederliga Johan finns nu på plats 78, och Jonas finns inte ens bland de 100 mest populära. Däremot finns det något märkliga namnet Liam på plats 13?

Hur var det förr?

Under många år har jag byggt en databas över befolkningen i Nordmark med omnejd, i Färnebo härad i östra Värmland. Det är en socken med bergsbruk och en ganska bofast befolkning genom seklerna. Arbetet sker i dataprogrammet **Disgen** och jag har just nu ca 13 100 personer i databasen, ungefär lika många män som kvinnor. De allra flesta är födda på 1800-talet (3 328 män och 3 356 kvinnor), och så här ser tio-i-topplistan på deras namn ut:

Födda på 1800-talet

Flickor:

1. Maria
2. Anna
3. Stina, Kristina
4. Karolina, Carolina
5. Lovisa
6. Cajsa
7. Lisa
8. Brita
9. Emma
10. Sofia

Pojkar:

1. Johan, Jan
2. Karl, Carl
3. Erik
4. Gustaf
5. Anders
6. Nils
7. August
8. Olof
9. Sven
10. Fredrik

Födda på 1700-talet

Flickor:

1. Maria
2. Catharina, Cajsa, Karin
3. Anna, Annika
4. Stina, Christina, Kerstin
5. Lisa, Elisabeth
6. Brita
7. Greta, Margareta
8. Lena

9. Ingeborg
10. Sara

Pojkar:

1. Johan, Jan, Johannes
2. Olof
3. Per, Petter
4. Jonas
5. Nils
6. Sven
7. Anders
8. Erik
9. Lars
10. Magnus

Födda på 1600-talet eller tidigare

Flickor:

1. Maria
2. Christina, Kerstin
3. Anna, Annika
4. Karin, Catharina
5. Elisabeth, Lisa
6. Brita
7. Margareta, Marit
8. Ingeborg
9. Ingrid
10. Elin

Pojkar:

1. Johan, Johannes, Jöns
2. Jonas, Jon
3. Anders
4. Lars
5. Olof
6. Sven
7. Per
8. Erik
9. Nils
10. Henrik

I Nordmark finns t.ex. följande namn, som jag ser som specifika för socknen:
Kvinnor: Rusina (5 st), Abluna (Apolonia, 4 st), Rangela (14 st) och Barbro (14 st).

Män: Clemet (9 st), Dennik (Dennis m. fl. varianter, 12 st) och Segol (16 st). Listan är ju inte långa vägar komplett, men kan ju ha sitt intresse ändå. 🐾

Saga, sägen, sanning...

Av Moa Jonsson

Plötsligt var hon på dataskärmen framför mej: Sagan. Brokig och grann snurrade hon runt. Det sprakade om henne, de dansande fötterna virvlade upp damm – eller var det guldstoff? Bort! Sa jag, "bort med dej, jag har inte tid". – "Bort?" sa hon förvånad, "du tror väl inte du kan sjasa bort mej som en hundracka? Försök bara, jag kommer tillbaka!" Hon hade så rätt. Jag hade försökt bli kvitt henne ett bra tag nu. Sagor, vem har tid med sagor, när det finns så mycket sanning att berätta? Och vem bryr sej... Jag suckade: "Okej då, jag ska berätta." Hon skrattade till: det var triumf i skrattet och så var hon borta. Skärmen var alldeles tom. Jag undrade för ett ögonblick vilket program hon gömde sej i, vilken option som var hennes. Och hur skulle jag få någon att tro på henne? Ingen datakille, det var då ett som var säkert.

Det var en gång, det måste ha varit på 1940-talet, som skolbarnen på Hammarön fick i uppgift av sina lärare att gå med listor och samla in namnunderskrifter av dom som tyckte, att kyrkan skulle få en ny krona, en modern och lättburn brudkrona istället för den gamla klumpiga och av ingen använda kronan, som enligt sägnen drottning Christina skänkt.

Jag var ett av de där skolbarnen, och jag fick på flera ställen höra berättelsen om Christinas krona och sinnet fylldes av förundran och förtjusning över att något så spännande och sagoaktigt hade hänt på ön. Jag kunde inte tro annat än att de vuxna talade sanning när de berättade om brudparet, som drunknade på väg till kyrkan och att brudens krona, den gamla av Christina skänkta kronan, efter många år återfanns i en fiskares nät. Så hemskt och så romantiskt. Att man ville byta ut den kronan!

Nåväl, kyrkan fick en ny krona och den gamla placerades där den inte kom till skada, men inte heller syntes. Den såg egentligen för sorglig ut med sitt svartnade och något tilltufsade filigransarbete. Den glömdes i stort sett bort.

Men hur i all världen kom det sej, att drottning Christina skänkte en krona till en liten församling, som låg nästan i rikets utkant? Jo, hon hade en av sina gunstlingar på den stora gården intill kyrkan. Han hette Gordon och var en officer av

skotskt ursprung. Gården hade han fått i förläning. Det sades, att Christina hade besökt honom och då skänkt kronan. Hundratals år senare forskade lärda herrar i alla gamla protokoll och urkunder man kunde finna och kom till den slutsatsen, att drottning Christina inte satt sin fot på ön. Desto underligare att sagan, nej, sägnen, tillskrivit henne en krona som det inte står ett ord om i något protokoll! Enda förklaringen till det skulle vara, att protokollet/kyrkoboken brunnit upp, men en sådan brand finns det heller inget protokoll om!

Inget brudpar har drunknat på sin färd till kyrkan och ingen brudkrona har bärgats i en fiskares nät. För det finns inte protokollfört. Så småningom fick jag reda på en annan gammal sägen om kronan: Den första som hade burit den var en brud vid namn

Katrin och hon hade gift sej med en Petter Linnert på 1800-talet, ja t. o. m gården de hade bott på namngavs. – Den första? På 1800-talet? Det var underligt – drottning Christina levde ju på 1600-talet. Detta gick inte ihop, nå'n j-a ordning får det vara även på en sägen!

Så läste en bekant en gammal tidningsartikel om kronan och sa spontant: "Min farfar, som var kyrkvärd, han påstod, att det var en fiskare som hette Norén i Gråberg, som fick upp kronan i sitt nät." – Plötsligt föll bitarna på plats i sägnen om drottningens krona. En fiskare med det namnet bodde ju på samma gård som paret Katrin och Petter Linnert. Och se det, det finns det protokoll på, så det är alldeles sant.

Kanske hade Katrin fått låna kronan som första brud, efter det att den varit på sjöbotten?

Plötsligt är Sagan tillbaka på skärmen. Men vilken Saga! Svagt skimrande och liksom pulserande bleknar hon bort. "Vart tar du vägen? Försvinn inte för mej!"

"Åjo, nu blev jag kanske sann och det tål jag inte", viskar hon och jag vet, att hur jag än sätter fingrarna på tangentbordet, så kommer hon aldrig igen. ☹

P S Den gamla kronan kan idag ses i en glasmonter i Hammarö kyrkas kor och den användes av Anna på Larberg, när hon gifte sig med Wenzel Björkhagen 1914.

Solør-Värmland Finnkulturförening firade sina första 50 år

Av Arne Vannevik

Lördagen den 16 augusti högtidlig-höll Solør-Värmland Finnkulturförening, att den i år nått sina femtio år. Dagen inleddes på Mattila med föredraget "Finska släktnamn i Östmarks socken" av Niclas Persson och Jan Myhrvold inför en fåtalig men intresserad åhörarskara. Detta föredrag kan måhända tryckas i ett senare nummer av FINNKULTUR. Motsvarande föredrag med mycket publik har hållits på ytterligare ett par platser. Detta ingår i jubileumsverksamheten, liksom sommarens aktiviteter på Purala, där Gun-Britt Gerhardsson och Valle Jönsson haft ansvaret. På lördagsförmiddagen nedlade representanter för föreningen en krans vid släktnamnsstenen vid Røgden.

Några timmar senare var det dags för Maud Wedin att presentera sin avhandling *Den skogsfinska kolonisationen i Norrland* på Torsby Finnkulturcentrum, en klar och elegant framställning, åtföljd av musikunderhållning från Norge, utomhus i det vackra vädret, med Roy Lønhøiden och Morten Andreassen.

Klockan 17.30 var det så dags för den stora jubileumsfesten på folkparken Granevik strax utanför Torsby tätort. Finlands ambassadör i Oslo, Peter Stenlund, hedrade vårt jubileum med sin närvaro. Dit hade också inbjudits föreningens alla hedersledamöter. Av dessa deltog Juel Stubberud från norska sidan och Olavi Saarelainen från Rautalampi. Därifrån kom också kultursekreterare Seija Vuorimaa och Mauno Liukkonen och Mariitta Häggblad. Från Finland deltog också Årpád Sailo med fru Liisa. Gästerna från Rautalampi hade på fredagskvällen besökt Svullrya, och på lördagens förmiddag promenerade Olavi och Mauno till Ritämäki.

Kvällens konferencier Björn Sandborgh bidrog i hög grad till den goda

stämningen liksom riksspelmännen Per-Thomas Eriksson och Jan-Anders Andersson.

Årets huvudordförande Gunnel Axelsson hälsade välkommen. Denna hälsning översattes till finska av vår svenske vice ordförande Tellervo Zetterberg, som också senare under kvällen bidrog med översättning.

Som barnbarn till en av grundarna kände Gunnel Axelsson stolthet över sitt uppdrag. En snabb historik gavs över denna världsunika förening, där människor från två nordiska länder samverkar för att vårda ett kulturarv efter invandrare från ett tredje. Hon nämnde Bror Finneskog, den främste grundaren, släktstenen Rantala vid gränsen, finngårdarna Purala och Abborrtjärnsberg, medlemstidningen FINNKULTUR som startade 1977, sedan tidningen *Finnbygden* upphört med Bror Finneskogs bortgång 1976. Vidare nämndes Åsta Holths insats. Hennes hem Leiråker i Svullrya är numera en del av Norsk Skogfinsk Museum. Historiken avslutades med föreningens deltagande i Finnkulturveckan på Skansen 2001 och 100-årsminnet 2006 av Bror Finneskogs födelse. För den som vill fördjupa sig mer i historiken finns fortfarande kvar exemplar av FINNKULTUR 1998 Nr 3 A och 3 B, som innehåller Arne Östmans historik på svenska, resp. Juel Stubberuds motsvarande på norska. De går att rekquirera från under tecknad för 50 kr plus porto.

Först i raden av anmälda talare var Finlands ambassadör i Oslo, Peter Stenlund, som framförde republiken Finlands gratulation och hälsning till vår jubilerande förening. Han hälsade också från sina företrädare, Jorma Inkki och Pekka Huhtaniemi.

Därnäst följde Kongsvinger kommun genom Øystein Østgaard, själv tidigare ordförande i föreningen. Han

lyckönskade och överlämnade en penninggåva. Kultursekreterare Seija Vuorimaa framförde en hälsning från Rautalampi kommun och överlämnade en bokgåva.

Björn Sandborgh framförde en lyckönskan från Länsstyrelsen i Värmlands län och överlämnade ett standar. Herdis Bragelien talade för Grue kommun, framförde hälsningar från Väler och Åsnes kommuner, och överlämnade bokgåva.

För Torsby kommun talade Agneta Amneteg, vice ordf. i kommunstyrelsen. Hon assisterades i blomsteröverlämningen av Ewy Gustafsson från kulturnämnden.

Olavi Saarelainen framförde hälsning och lyckönskan från Rautalampi kulturförening. Hans tal tolkades av Mauno Liukkonen.

Anita Vannevik, Föreningen Norden i Torsby, gratulerade med ett program på Torsby Finnkulturcentrum, "Finsk-ugriska bilder" med Seppo Remes. Inga-Greta Lindblom gratulerade från Torsby Finnkulturcentrum och tackade för gott samarbete. Finnkulturcentrets gåva bestod i kvällens musikunderhållning. Liv Wennevold talade för Kvinnomuseet i Kongsvinger. En e-posthälsning hade inkommit från en medlem i Finland, Raili Arstila.

Sist i raden i denna huvudomgång av talare var Juel Stubberud, veteran och hedersmedlem i föreningen. Han tackade för alla goda kontakter och alla fina minnen från verksamheten i föreningen under de många åren han varit med.

Mellan talen hann vi också njuta av den goda maten, en entré med pepparlarx med hjortroncreme, varmrätt bestående av älgstek och potatisgratäng, och till efterrätt lingonparfait, som synes en finnskogspräglad meny!

Maud Wedin presenterade sin avhandling "Den skogsfinska kolonisationen i Norrland" på Torsby Finnkulturcentrum.

Finlands ambassadör i Oslo, Peter Stenlund, hedrade vårt jubileum med sin närvaro

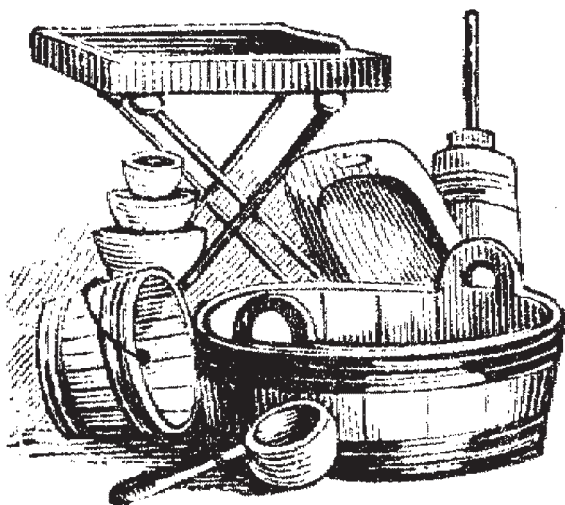
Ingrid Gottfridsson som Kaisa Vilhuinen på Kollsbergs hembygdsspel.
Foto: Kerstin Hedin.

Så följde en av dagens höjdpunkter, överlämning av diplom och blommor till nya hedersledamöter/aeresmedlemmer. Vid årsmötet utsågs tolv, varav nio var närvarande. De övriga tre, Anna-Maija Marttinen, Pekka Huhtaniemi och Lars-Olof Herou får sina diplom vid annat tillfälle. Björn Sandborgh läste motiveringen för var och en, (finns i årsmötesprotokollet i FINNKULTUR 2008 Nr 2, och Gunnel Axelsson och norsk ordförande Kjell T. Nilsen överräckte diplom och blommor till Peter

Stenlund, Anja-Riitta Ketokoski-Rexed, Árpád Sailo, Ove Berg, Sinikka Langeland, Øystein Østgaard, Anita Vannevik, Arne Vannevik och Maud Wedin.

Sinikka Langeland och Ove Berg tackade med finsk sång och musik på kantele, Klockorna i Konnovesi. Senare på kvällen tackade Maud Wedin på samtliga nya hedersledamöters vägnar för utmärkelserna. Hon tackade också för den goda maten och framförde nätverket FINNSAM:s gratulationer till vår jubilerande förening.

Vid kaffet och tårtan berättade slutligen Árpád Sailo om de uppmätningar och ritningar av finnskogsbyggnader, som gjorts av finska studenter under hans ledning. Han nämnde bl. a. att det finns beredskap i Finland att hjälpa till med restaurering av Fjølperstorp, förutsatt att medel skaffas fram från svensk sida. Några av ritningarna fanns uppsatta på väggarna. Där kunde man också se text och bilder om föreningens historia. En anslående och gemytlig jubileumsafton var därmed tillända. ☺

Till Hembygdsförbundets Höstmöte
Detta vill jag läsa om i Näverluren

